

TALOUSNEUVOSTO

10.2.2011

Kokousmuistio 2/2011

Aika 10.2.2011 klo 8.00–9.45

Paikka Säätöalo

Läsnä/talousneuvosto

Kiviniemi Mari, puheenjohtaja
Järventaus Jussi
Katainen Jyrki
Liikanen Erkki
Lyly Lauri
Marttila Juha
Mäki-Lohiluoma Kari-Pekka
Pekkarinen Mauri
Pukkinen Mikko
Sinnemäki Anni
Viljanen Matti
Virkkunen Henna
Gurría Ángel (at)
Hetemäki Martti (at)
Kuosmanen Antti (at)
Peisa Jyrki (at)
Ramos Gabriela (at)
Rehn Olli (at)
Rossi Mika (at)
Vihriälä Vesa (at)
Pekkarinen Jukka (s)
Sinko Pekka (s)

muut kutsutut

Kansanedustaja Christina Gestrin, Ruotsalainen eduskuntaryhmä
Toimitusjohtaja Pasi Holm, Pellervon taloustutkimus PTT
Johtaja Seija Ilmakunnas, Palkansaajien tutkimuslaitos
Kansanedustaja Timo Kaunisto, Keskustan eduskuntaryhmä
Kansanedustaja Kimmo Kiljunen, Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä
Toimitusjohtaja Sixten Korkman, Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos
Kansanedustaja Merja Kyllönen, Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä
Toiminnanjohtaja Timo Lappalainen, Kehitysyhteistyön palvelukeskus Kepa ry
Puheenjohtaja Hanna-Mari Manninen, Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry
Kansanedustaja Ville Niinistö, Vihreä eduskuntaryhmä
Talouspoliittinen sihteeri Mika Sivula, Keskustan eduskuntaryhmä
Kansanedustaja Lenita Toivakka, Kansallisen kokoomuksen eduskuntaryhmä
Toimitusjohtaja Matti Vanhanen, Perheyrittäjien liitto

1 Kokouksen avaus

Pääministeri avasi kokouksen klo 8.00 toteamalla aiheena olevan "Globaalien talouden kehityssuunnat". Varsinaisen neuvoston ohella kokoukseen oli kutsuttu puolueiden, kansalaisjärjestöjen ja tutkimuksen edustajia. Kokouksen työkieli oli englanti. Alustajiksi oli kutsuttu OECD:n pääsihteeri Ángel Gurría aiheenaan "Maailmantalouden epätasapaino" ja EU:n talouskomissaari Olli Rehn aiheenaan "Euroopan vastaus kriisiin". Kokoukseen ei liittynyt etukäteen jaettua tausta-aineistoa.

2 Maailmantalouden epätasapaino

Ángel Gurría käsitteli esityksessään (liite 1) maailmantaloutta vaivaavia epätasapainotomuuksia ja niihin reagoimista. Esityksenä aluksi hän totesi Suomen selvinneen taantumasta sen voimakkuuteen nähden hyvin, erityisesti työllisyyskehityksen valossa. Hän katsoi tämän olevan osoitus erinomaisesta talouspolitiikasta, josta kiitos kuuluu sekä hallitukselle että vastuullisille työmarkkinaosapuolille.

Maailmanlaajuisesti talouskasvu on elpymässä taantumien jälkeen, mutta sen taustalla olleita tasapainottomuuksia ei ole kaikilta osin korjattu. OECD:n näkemyksen mukaan korjaavia toimia tarvitaan kahdella laajalla rintamalla: Yhtäältä tarvitaan toimia pääomaliikkeiden tasapainottamiseksi ja toisaalta rakenteellisia uudistuksia maiden talouksissa.

Vallitsevassa tilanteessa päävirrat pyrkivät suuntautumaan nouseviin talouksiin, joissa kasvu on nopeaa, valuutta vahvistuu ja korkotaso on suhteellisen korkea. Pääomavirta uhkaa aiheuttaa hintakuplia nousevissa talouksissa, jotka ymmärrettävistä syistä ovat jo ryhtyneetkin vastatoimiin. Suoranaisia valuuttakurssi-interventioita tulisi kuitenkin välttää ja puuttua tällaisiin toimiin jo aikaisessa vaiheessa, ennen kuin interventiot vakiintuvat yleiseksi käytännöksi tai valuuttasodiksi. OECD:n pääomaliikkeiden vapauttamista koskeva ohjeistus (OECD Code of Liberalisation of Capital Movements) muodostaa toimivan lähtökohdan pääomien ja investointien kansainvälisen liikkuvuuden takaamiseksi. Tätä säännöstöä, joka muodollisesti sitoo kaikkia jäsenmaita, voidaan tarvittaessa uudistaa ajankohtaisten tarpeiden mukaisesti.

Pääomaliikkeisen taustalla olevien vaihtotaseiden epätasapainoa tulisi pyrkiä tasaamaan rakenteellisilla uudistuksilla, jotka vähentäisivät liiallista säästämistä ylijäämämaissa ja tukisivat säästämistä alijäämämaissa, etenkin Yhdysvalloissa. Tämän suuntaiset reformit tukisivat vakaata kasvua ja auttaisivat samanaikaisesti tasapainottamaan julkisia talouksia. Reformien tulisi kohdistua muun muassa markkinoille pääsyn esteiden poistamiseen, valuuttakurssien joustavuuden lisäämiseen, rahoitusmarkkinoiden toiminnan tehostamiseen ja yritystoiminnan hallinnoinnin vahvistamiseen.

3 Euroopan vastaus kriisiin

Olli Rehn kiitti esityksensä (liite 2) aluksi OECD:ta merkittävästä panoksesta talouspolitiikkaa tukevan analyysin tuottamisessa sekä aloitteellisuudesta G20-yhteistyön käynnistämiseksi. Äskettäisen finanssikriisin ja reaalitalouden taantumien vaikutus Euroopassa oli tuntuva: taantuma pyyhkäisi pois neljän vuoden aikana saavutetun kasvun. Toipuminen taantumasta on epätasaista ja muun muassa työllisyys elpyy vain hyvin hitaasti. Euromaiden velkakriisi luo näkymiin huomattavaa epävarmuutta.

Euroopan talouteen liittyi merkittäviä rakenteellisia heikkouksia jo ennen kriisiä. Näitä olivat ennen muuta heikko kyky luoda työpaikkoja sekä matala tuottavuuskasvu. Taantuma vaikeutti tilannetta edelleen lisäämällä rakenteellista työttömyyttä, vähentämällä investointeja ja lisäämällä rahoitussektorin haavoittuvuutta. Ilman korjaavia toimia Euroopan kasvu- ja työllisyysnäkökulmat ovat varsin synkät.

Keskeisiä kysymyksiä ovat julkisen talouden tasapainottaminen, velkaantuneiden jäsenvaltioiden rahoituksen varmistaminen, rahoitussektorin tervehtyttäminen sekä etupainotteinen toimet kasvun ja työllisyyden edistämiseksi. Hiljakkoin lanseerattu ensimmäinen komission vuotuinen kasvukatsaus (AGS) sisältää kymmenen kohdan ohjelman toimista, joihin tulisi ryhtyä jo tänä vuonna. Helmikuun huippukokouksen yhteydessä esiin nousut Saksan ja Ranskan ajama ”kilpailukykysojimus” tavoittelee pitkälti samoja asioita.

Rehn toivoi jäsenmaiden hallitusten tarttuvan ns. Eurooppalaisen tarkastelujakson (European Semester) tarjoamaan mahdollisuuteen ajaa tehokkaasti rakenteellisia uudistuksia. Rahoitussektorin tervehtyttämisessä korostuvat maaliskuussa käynnistettävät pankkien uudet stressitestit (julkistus kesäkuussa), tarvittavat pankkisektorin rakennejärjestely- ja pääomittamistoimet sekä Euroopan vakausrahaston (EFSF) toimintakyvyn ja uskottavuuden turvaaminen nostamalla sen nettovaltuutus alun perin suunnitellulle 440 miljardin euron tasolle.

4 Keskustelu

Pääministeri pyysi pääsihteerin Gurríalta neuvoa ajankohtaiseen kysymykseen siitä, millä aikataululla julkista taloutta tulisi sopeuttaa, jotta sopeuttaminen ei vaarantaisi vielä epävarmalla pohjalla olevaa kasvua, kuten esimerkiksi Britanniassa näyttäisi jossain määrin käyneen. Komissaari Rehnin pääministeri toivoi erityisesti täsmentävän, miksi EFSF:n valtuuksien kasvattaminen on tässä tilanteessa tärkeää, vaikka sitä ei ilmeisesti ole tarpeen käyttää velkamaiden tukemiseen.

Ángel Gurrían mukaan julkisen talouden vakauttamisen lyhyen aikavälin negatiiviset vaikutukset ovat yleensä väistämättömiä, mutta toimet kantavat hedelmää pidemmällä aikavälillä. Britannia oli ennen säästötoimia ajautunut niin vaikeaan tilanteeseen, että sen oli pakko ryhtyä voimakkaisiin toimiin. Lähiajat ovat Britanniassa tästä syystä vaikeita. Suomella ei vastaa välitöntä pakottavaa tarvetta ole, joten se voi keskittyä rakenteellisten ongelmien ratkaisuun muun muassa työllisyysasteen nostamiseen kiinnittäen huomiota erityisesti työttömyysturvan ja työnverotuksen kannustavuuteen.

Olli Rehn totesi ns. ongelmamaista Espanjan olevan ”oikealla tiellä” julkisen talouden tasapainottamisen ja päätettyjen rakenteellisten uudistusten suhteen eikä näillä näkymin tarvitse kriisirahoitusta. Portugalin tilanne on avoimempi, mutta se on halunnut ja pystynyt hakemaan rahoitusta markkinoilta. Rahoitustuen hakeminen on vapaaehtoista ja on selvää, että tukeen liittyvän ehdollisuuden takia jäsenmaat eivät siihen mielellään turvaudu. EFSF:n on oltava niin vahva, että se kykenee vastaamaan uskottavasti mahdollisiin rahoitustarpeisiin myös selvästi heikommassa, vaikkakin epätodennäköisissä tilanteissa. Kyse ei siis ole uusista tukitapauksista vaan luottamuksen ylläpitämisestä.

Alustuksien pohjalta käydyssä keskustelussa nousi esiin muun muassa seuraavia näkökohtia ja kysymyksiä:

Maailmantalouden epätasapaino

- Mitä keinoja tulisi käyttää/välttää julkisen talouden tasapainottamisessa?
- Miten hallitusten lisääntynyt velkarahan hankinta vaikuttaa yksityisten yritysten mahdollisuuksiin saada luototusta markkinoilta?
- Olisiko rahoitusvirtoihin liittyvä transaktiovero hyvä keino lisätä pääomavirtoihin liittyvää kontrollia ja läpinäkyvyyttä.
- Kuntien osuus julkisen talouden menoista on huomattava samaan aikaan kun pääosa niiden toiminnasta kohdistaa perinteisesti matalan tuottavuuden ja tuottavuuskasvun toimintoihin (koulutus, sosiaali- ja terveyspalvelut). Millä keinoilla näiden toimintojen tuottavuutta voitaisiin nostaa?
- Veroparatiisit olivat osaltaan aiheuttamassa finanssikriisiä. Miten niiden suhteen tulisi menetellä?
- Nuorisotyöttömyys on nopeasti noussut globaaliksi ongelmaksi. Millaisin keinoin sitä vastaan voitaisiin taistella?
- Kehitysmaat kärsivät taantumasta kaikkein eniten, miten niiden ääntä tullaan kuulemaan päätettäessä taloudellisen ohjauksen suuntaviivoista?

Euroopan vastaus kriisiin

- Ammattiyhdistysliike ymmärtää julkisten talouksien vakauttamisen tarpeellisuuden ja tukee pyrkimyksiä Euroopan talouden hallintamekanismien vahvistamiseksi. "Kovien" taloudellisten tavoitteiden lisäksi on kuitenkin syytä kiinnittää huomiota elinikäiseen oppimiseen, työelämän laatuun ja elinoloihin Euroopassa. On myös tärkeää pohtia minkälaista työtä Euroopassa halutaan edistää: korkean tuottavuuden vai matalan tuottavuuden työpaikkoja?
- Kolmikantaisen valmistelun perinnettä pitäisi elvyttää ja vahvistaa EU-tasolla.
- Eurooppa näyttää kärsivän samanaikaisesti vaatimattomasta työn tuottavuuskehityksestä ja niukkenevasta työvoiman tarjonnasta. Miten EU aikoo vastata tähän haasteeseen?
- Mikäli eurooppalaisia maita ajautuisi selvitystilaan, myös suomalaisten veronmaksajien rahat olisivat vaarassa EFSF:n kautta. Tällaisessa tilanteessa pelkkä luottamuksen luominen ei riitä perusteeksi kasvattaa rahaston vastuita.
- Pankkijärjestelmän tukemiseen on Euroopassa suunnattu huomattavia summia samaan aikaan kun suoran yksityisen rahoituksen hinta on ollut kalliimpaa. Mitä tämän epäkohdan poistamiseksi voitaisiin tehdä?

Olli Rehn totesi muun muassa suhtautuvansa vakavasti tarpeeseen vahvistaa ammattiyhdistysliikkeen omistajuutta EU:n hankkeissa. EU2020 strategia tähtää ensisijaisesti työpaikkojen luomiseen, joka on Rehnin näkemyksen mukaan "parasta sosiaaliturvaa". Rahoitustuen tavoitteena on antaa velkakriisiin joutuneille maille aikaa toteuttaa välttämättömiä, julkisen talouden kestävyys turvaavia tasapainottoimia ja talouskasvua vahvistavia rakenneuudistuksia. Tuen ehdollisuudella varmistetaan, että sopeustoimet todellakin toteutetaan. Yksityisten investointien tukeminen samaan aikaan, kun julkista taloutta vakautetaan, on varsin haastavaa. Valmisteilla oleva, muun muassa EU-budjettiin ja EBRD:n rahoitukseen nojaava projektirahoitushanke pyrkii löytämään tähän keinoja jo lähiaikoina.

Ángel Gurría otti kantaa Euroopan velkakriisin selvittelyyn suosittelemalla menettelyjä, joissa osa vastuusta siirretään yksityisille velkojille pidentämällä velkojen takaisinmaksuaikaa nimellisesti entisiin ehdoin. Hän korosti myös sitä, että todennäköisyys EFSF:iin tehtävien lisäpanostusten käyttämiselle on hyvin pieni. Nuorisotyöttömyys on todellakin erityisesti finanssikriisin jälkeen noussut maailmanlaajuisesti ongelmaksi, johon tulisi puuttua. Pääomaliikkeiden transaktioveroista on puhuttu paljon, mutta tehdyt esitykset ovat kirjavia ja tavoitteiltaan epäselviä. Koska tämäntyyppisiin toimiin liittyy aina ongelmia, tarvittaisiin keskustelun pohjaksi koordinoituja ja huolellisesti mietittyjä ehdotuksia. Julkisen talouden tasapainottamisessa tulisi priorisoida erityisesti erilaisten verotukien karsimista. Jos tämä ei riitä, on karsittava menoja – ei kuitenkaan kasvua tukevia menoeriä. Kolmantena toimenpiteenä tulee kysymykseen verojen kiristäminen. Tältä osin potentiaalia on erityisesti kiinteistö- ja varallisuusveroissa, joiden käyttö on monissa kehittyneissä maissa suhteellisen vähäistä.

5 Kokouksen päättäminen

Pääministeri kiitti alustajia ja keskusteluun osallistuneita antoisasta kokouksesta ja totesi käsiteltyjen asioiden nousevan varmasti esiin myös seuraavasta hallituksesta neuvoteltaessa. Pääministeri päätti kokouksen klo 9.45.

Jukka Pekkarinen
sihteeristön päällikkö